

DOI 10.31494/2412-933X-2018-1-5-216-218

Харлан О.Д.,

доктор філологічних наук, професор
Бердянський державний педагогічний університет

ХРЕСНІ ТА ПЕРЕХРЕСНІ ДОРОГИ НАТАЛІЇ КОБРИНСЬКОЇ:

рецензія на монографію Алли Швець

**“«Жінка з хистом Приадни»: життєвий світ Наталії Кобринської у
генераційному, світоглядному і творчому вимірах” (Львів, 2018)**

Наталія Кобринська, незважаючи на присутність її постаті й творчості в багатьох сучасних дослідників, залишається далекою й невідомою. Монографія Алли Швець стає своєрідним телескопом, що дає можливість наблизити цю зірку української літератури, докладно розглянути складні життєві дороги, окреслити топографію художнього простору.

У вступних заувагах авторка визначає два аспекти своєї наукової розвідки. Перший – “...спроба показати Кобринську в її різнобічній людській сутності, на матеріалі мемуаристики, автонарративу та епістолярію реконструювати її життя у складній внутрішній діалектиці, у діалозі зі самою собою та зі своїм оточенням...” [с. 6], другий – дослідження художньої прози як “унікального феномену творчого духа” [с. 10]. Тому “монографія передусім має на меті створення синтетичної інтелектуальної біографії Кобринської, конкретної локальної історії у світлі її різновекторних життєтворчих опцій – психодуховної, соціальної, контактологічної, – із залученням до наукового обігу невідомого дотепер епістолярію письменниці та спогадів сучасників; з іншого боку – передбачає комплексне осмислення та відповідне структурування творчої спадщини Кобринської з погляду її естетико-стильової, жанрової, ідейно-тематичної еволюції, в контексті історико-літературного процесу, з’ясування різних світоглядних чинників, що впливали на формування творчої індивідуальності письменниці” [с. 10].

Отже, чотири розділи монографії розкривають важливі й маловідомі сторінки біографії письменниці та особливості її художньої творчості. Перший розділ побудований на матеріалі мемуаристики та автопрезентаціях (епістолярій, автобіографія). Дослідниця систематизувала мемуарно-біографічний корпус видань про Наталію Кобринську, структурувала в ньому біографічно-тематичні дискурси. Важливим у цьому аспекті авторка монографії вважає поняття ідентичності, розглядаючи його в широкому аспекті як динамічний

соціопсихокультурний феномен, пов'язаний із самоототожненням та категоризацією особистості.

Докладний аналіз спогадів про письменницю, вивчення її автобіографії, що єдина збереглася серед автобіографічних документів Кобринської (її письменниця підготувала на прохання Омеляна Огоновського, а той передрукував текст у третьому розділі своєї “Історії літератури руської”), листування з різними адресатами дає можливість авторці монографії проаналізувати родинну ідентичність та сімейне оточення письменниці, з'ясувати чинники поколінневої інтеграції Наталії Кобринської (середина 1880-х–друга половина 1890-х років). Цікавим, актуальним та пізнавальним є визначення причин генераційної кризи Кобринської наприкінці 1890-х років: тут увага звертається на розрив із Іваном Франком через видавничі плани; характеризується маскулінна рецепція альманаху “Перший вінок” та трьох випусків “Нашої долі”; розглядається амбівалентність ставлення Кобринської до Галичини та Наддніпрянщини. Безсумнівно, важливою є інформація про життя Наталії Кобринської у Львові та Болехові, де поєднується аналітичний огляд листування письменниці щодо осілості у власному будинку та звернення до повсякденних деталей його інтер'єру. Окремо авторка монографії фіксує особливості стосунків письменниці з українським жіноцтвом, а також неоднозначність критичного дискурсу про її творчість.

Пізній життєвий період в монографії означено поетично й символічно – “смеркальний”. Скрупульозна праця дослідниці над архівними джерелами, листами, спогадами дає читачеві можливість ознайомитися з такими питаннями як геронтофобія Кобринської, проблема нереалізованого / зреченого материнства, пере(ви)живання часів Першої світової війни (письменницю тоді навіть було несправедливо звинувачено в шпигунстві на користь російської армії), наявність двох заповітів через повсякчасне роздвоєння поміж родинними цінностями та громадянською самопосвятою. Самоепітафія “Наталія Озаркевич-Кобринська. “Мене вже серце не болить”” трактується дослідницею як “свідчення життєвого упокорення, примирення зі світом та зі собою, катарсисне прощення, подолання душевного бунту й вихід за межі свого замкненого світу в просторінь іншого життя. Тому головний у цьому вислові кордоцентричний рецептор стає індикатором внутрішнього супкою й готовності до спокійного відходу зі земного світу” [с. 114].

Другий і третій розділи монографії присвячені світоглядним константам Наталії Кобринської та її інтелектуальному оточенню. Тріада – фемінізм, націоналізм, європеїзм – визначає складові світогляду письменниці, а їх поєднання знайшло втілення у соціокультурній комунікації і творчій рефлексії. У контексті дослідження оточення письменниці науковою знахідкою дослідниці є своєрідне

“парування” на підставі епістолярної спадщини та комунікативного дискурсу: так, маємо аналіз життєвих і творчих взаємин із Іваном Франком, Михайло Павликом, Ольгою Кобилянською, Михайлом Драгомановим, Пантелеймоном та Олександром Кулішами, Михайлом Грушевським.

Творча еволюція, проблематика, поетика художньої прози Наталії Кобринської досліджується у четвертому розділі. Традиційно спочатку звертається увага на літературно-критичне осмислення прози досліджуваної письменниці (і тут Алла Швець знову постає як літературознавець досвідчений і скрупульозний, який не оминає жодної згадки про об’єкт її аналізу). Далі звертається увага на феміністичну белетристику, що посідала важливе місце у творчому доробку Кобринської, окремо аналізуються твори, в яких соціальні питання розглядалися поруч із естетичними й психологічними, досліджується модернізм письменниці в літературно-критичному дискурсі *fin de siècle*. У модерністському контексті з’ясовується наявність містицизму та психологізму в прозі авторки. Збірка “Казки” (1904) досліджується з погляду творчої генези та проблем рецепції, а також звертається увага на поєднання в ній сакрального і профанного. У “смеркальному” періоді акцентується на автонаративному контексті прози, а також особистому досвіді війни.

Концептуальне комплексне літературознавче дослідження, запропоноване Аллою Швець, розкриває важливу й складну постать Наталії Кобринської в різних контекстах – суспільних і літературних. Залучення невідомих раніше архівних джерел, маловідомих публікації перших десятиріч ХХ ст. створюють інтелектуальне тло, що презентує яскраві сторінки життя української еліти. Використання таких методів дослідження як біографічний, психоаналітичний, порівняльно-історичний, типологічний, просопографічний, а також методи герменевтики та рецептивної естетики, дали можливість всебічно проаналізувати художній набуток письменниці, не оминувши її життєвих доріг.